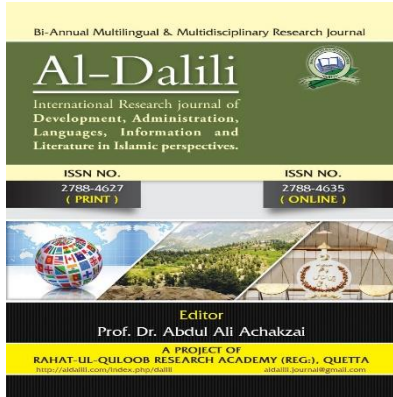

This work is licensed under a
[Creative Commons Attribution 4.0
International License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

AL DALILI

Bi-Annual, Multilingual (Arabic, Balochi, Brahui, English, Pashto, Persian, Urdu)

ISSN: 2788-4627 (Print), ISSN: 2788-4635 (online)

Project of **RAHATULQULOOB RESEARCH ACADEMY**,

Jamiat road, Khiljiabad, near Pak-Turk School, link Spini road, Quetta, Pakistan.

Website: www.aldalili.com

Approved by Higher Education Commission Pakistan

Indexing: » IRI (AIOU), Tahqeeqat, Euro pub, MIAR.

TOPIC

براهوئی خلقی شاعری ٹی ہپ ولڈ ناوخت مہرومات ناجوزہ خاک

Love and Longing in Brahui Folk Poetry During Migration

AUTHOR

1. Nizam Uddin Baloch, M.Phil Scholar, Department of Brahui, University of Balochistan, Quetta, Pakistan.. Email:
2. Dr. Abida Baloch, Assistant Professor, Department of Brahui, University of Balochistan, Quetta, Pakistan

How to Cite: Nizam uddin Baloch, & Dr. Abida Baloch. (2024). BRAHUI: براہوئی

براهوئی خلقی شاعری ٹی ہپ ولڈ ناوخت مہرومات ناجوزہ خاک: Love and Longing in Brahui Folk Poetry During Migration. *Al-Dalili*, 6(1), 01–14. Retrieved from

<https://aldalili.com/index.php/dalili/article/view/136>

URL: <https://aldalili.com/index.php/dalili/article/view/136>

Vol. 6, No.1 || July–December 2024 || BRAHUI -Page. 01-14

Published online: 31-12-2024

براهوئی خلقی شاعری ٹی ہمپ ولڈناوخت مہرومابت ناجوزہ خاک

Love and Longing in Brahui Folk Poetry During Migration

¹ نظام الدین بلوچ² عابدہ بلوچ**ABSTRACT:**

Balochistan, the picturesque homeland of the Baloch nation, is a region rich in cultural heritage and traditions, reflected through its unique lifestyle and the vibrant languages of Brahui and Balochi. This study explores the ancient Brahui folk literature, particularly its poetry, which offers a poignant depiction of nomadic life during seasonal migrations. Each year, Baloch nomads travel between Sarawan, Jahlawan, and Rakhshan to the fertile plains of Kachi and Sindh in search of sustenance for their cattle and themselves, a journey that profoundly inspires their poetic expressions. These verses, rich with themes of love, longing, and a deep connection to nature, capture the emotions of autumn departures and springtime returns to a verdant homeland. Employing a qualitative methodology, this research examines how Brahui folk poetry reflects the beauty of Balochistan's landscapes, the nomadic lifestyle, and the cultural significance of themes like agriculture, romance, and pastoral life. The findings underscore the enduring legacy of this literary tradition in portraying the intrinsic bond between the Baloch people and their homeland.

Keywords: Nomadic life, folk poetry, seasonal migration, folk literature, love for nature.

چاہنداری

بلوچستان بلوچ قوم انا اسہ زیباؤتن کس پاننگ۔ دا قوم انا تہذیب وثقافت، تول وبش، رسم و رواج اسہ دروشم کسے ٹی نظر بریرہ۔ براہوئی اولوچی دا قوم انا ازبان او۔ دا قاتمتل او وساہت، خلقی کسہ، آزمانک، السی شیر و باگل، چاچا او بجازیک، اندا ڈیہہ وڈغارنا غٹ قدرتی او فطری آزیبائی تون تینا تہذیب وثقافت نادروشم اٹی اندا ڈیہہ انا دود اور بیدگ اے اسہ ڈول اٹی تالان کیرہ۔

دا قوم انا زبان تیان اسٹ براہوئی زبان اے ہرانا مسکوئی یا مگننا ادب اے "خلقی / السی ادب نا پین تنگانے ہرانا تخلیق کروکاک پہوالی اوراج کسے آن گوشت (حساب) مریرہ۔ او قاتمچ زند و بود اسہ پہوالی او زند کسے ناعکاسی اے دا ادب اٹی تالان کرینک چاہندارک پارہ کہ ادب زندانا آدینک مریک او اندن پہوالی زندانا آدینک، السی یا خلقی ادب مریک۔

السی ادب ناپہوالی مخلوک نادانا انکا بند غاتا آزمونہ (تجرہ) غان گڈاسہ سچا، سادہ او تخلیق کس پاننگ ہرانا پڑاسہ شبایت و مڈی کسے آتالانے۔ دا ٹی چندی بشناک نظم او نثر اناوٹا ٹی ہمو پہوالی آڈیک و دروشم (چہرہ) نابابت تخلیق کنگانو دا قاتمچ تخلیق کروکاک پین آن پین چاہنگسپہ۔

خلقی ادب نابابت پروفیسر وہاب اشرفی نوشتہ کیک:

وجذبات کا آئینہ ہے۔ اس میں زندگی کا بہاؤ حقیقی سطح پر اس حد تک ملتا ہے کہ مصنوعی ”لوک ادب ہماری مرتب، مہذب اور بہت حد تک دہقانی اور فطری احساسات زیر و بم کا تموج ہماری آنکھوں سے دور ہی رہتا ہے۔ کہہ سکتے ہیں کہ دہقانی کلچر کھرا ہوتا ہے اور دہقانی کلچر کا آئینہ خانہ لوک ادب ہے“

اسی ادب نہا موراج انا تخلیق پاننگ ہر افتازند او بود تعلیم آن نابلد مسونے، او فتاجوزہ او احساس آک چٹ سادہ او فتازند انا وڑٹی در شان کننگانو۔ او انتس ہر اڑے خنانو ہمو وڑ او فتنے تینا سادہ غا اسلوب تون تالان کرینو۔

ہچو ٹک نرگس جبین تینا پٹ و پول کسے ٹی دار دسٹ داوڑنو شتہ کیک: ”براہوئی خلقی ادب نا اینو اسکان نا خلقت اٹی بریسہ ہناتے او نا بنانا بابت اٹی اے کہ نہا نرغ، شوان، نیازی، نرینہ او ہچو ٹک کس خلنگ مفک کہ ہر اوختا او نا بناء مسونے۔ ولے داہیت ناپاننگ المی چنکا خلقی شاعری نار دو ٹک اٹی تینا شتہ شغانا۔¹

براہوئی خلقی ادب اٹ نہا پھولی مخلوک ناہمو آرموندہ غاک مسونو ہر افتا جچنگ (مشاہدہ) سٹ او فتا خوڑٹی او گڑمی کس مسونے۔ خلقی ادب اے تخلیق کرواک تعلیم نادوئی کنگ آن نابلد مسونو ولے داکان بابت ہم او فتا آرموندہ او جاج (مشاہدہ) نا بو مداری (طاقت و قوت) گچینو چڑگن مسونے۔ او فتا چڑ زندہ ہپ او پٹ، مال و مالدار، کشت و کشار، مش او جھل، پٹ او بیوا و تین شاری آزند آن چٹ نو یکل آزند کس تہر کریہ ہنانو۔ او تینا زندے اسہ سادہ او وڑ کسے ٹی تدفیسہ انا نو اند اسوب اے کہ براہوئی اسی ادب نا تخلیق سادہ او گواچی آسچائی تون او ار فطری جوزہ او آرموندہ غاتیان بھاز خڑوک نظر بریک۔

اسی ادب سٹ او فتا راجی زند او بود نادار شانی کنگ ناوڑ او وڑل پھولی اورنگ کسے ٹی ساڑی اے۔ ادب کسے ٹی راج نانا نفسیاتی، فکری، علمی او زند نہا ہر پڑا احساس او جوزہ غاتنا آرموندہ غاک آدیک کسے ٹی نظر بریرہ۔ خلقی یا اسی ادب سٹ داغٹ مینگر خنگرہ۔ منصور گل تینا پٹ و پولی نوشت کسے ٹی داوڑنو شتہ کیک:

”براہوئی تا تخلیق کرواک ادب او فتا سچا او سادہ انگا زند نہا آدیک مسونے دا ادب براہوئی تا زند نہا ن و دے نہا احوال اے پاش کریہ تاریخ کسے آن“² واخُب کریفک۔ خلقی ادب نامک سٹ راج نانا گچین وڑ سٹ در شانی کننگانے

اسی ادب بندغ ناہمو تخلیق پاننگ ہر اٹی سادہ او سو برانگا اسٹ نہا جوزہ غاک او ارو۔ اندا جوزہ غاتیان مہر مابت ناجوزہ اے براہوئی اسی شیر و باگل تا شخ آن پٹ و پول کریہ دانوشت نئی ساڑی کنگ پوکار نا اندا ہی کاریم تا مسخت آڈتنگا آرائی نہا پھولی مخلوک ناہپ او پٹ کنگ ناوخت تینا است نہا نازر کا جوزہ غاتے امر اسی شاعری ٹی در شان کنگ ناہر و کمال تھانو۔ دا مضمون کئی دا فتنے چاڑ کنگ او دا فتازی آشرہ کنگ کنا دا پٹ او پولی کاریم اے۔

براہوئی اسی شاعری

دنیا ٹی زبان او ادب کسے نابنائی ادب او نا اسی ادب آن مریک۔ اسی ادب کئی ہمو زبان ناغٹ مدیک ساڑی او آرا پھولی او

راج کسے نازند و بود تون اور اسہ زیباؤ تخلیق کسے نانش پانگرہ۔ اسی شاعری ہر ادے ننا پھولی مخلوک ہیفسہ (تخلیق) کرینے۔ براہوئی خلقی شاعری تینا شیخ (صنف) آتون اور چندی سرہال آتا گیشتری ٹی ہمو اسی آچس اتون براہوئی خلکی ادب نا پڑا بھلوکچ کسے ٹی تالان اے۔

ایہن تو براہوئی اسی شاعری ٹی نے چندی سرہال آتیا شیر و باگل اک دو بریرہ، اندن براہوئی اسی شاعری ناشابیت آدنیائی زند نا چندی احوالہ غاک ساڑی او۔ ولے داڑے دا پٹ و پولی نوشت اٹی اسی شیر و باگل تیٹی مہر و مابت نادر شانی اے ہپ اولڈ ناوختا مر کننگانے او فتا است ننا جوزہ غاک قدرت ناند ارہ اے کریہ تینا محبوب ناستا اے یاد اکان بیدے اونا مہر و مابت نا تالانی ہپ ولڈ او تینا مزل و سفر ٹی امر ہیفسہ ہناتو۔

ننا پھولی مخلوک اسی شاعری اے بیرہ تینا ساعت تہری کن تخلیق کتنو بلکہ داسیر و باگل تیٹی او فتا زند او بود ناہر مسخت و معنی زبان نالوزا تا مڈی، او پھولی راج ننا رنگ و درو شم تون ساڑی خننگ۔

براہوئی اسی شیر و باگل تیٹی ننا پھولی مخلوک نا چند انا رنگ او اسلوب تون اور او فتا بیان او انداز گیشتری مثنوی ترزاو زیداری ٹ گفوک او خلوک نظر بریک۔ براہوئی اسی شاعری نا چندی سرہال آکو ہر اکھی سال تا پند او مزل اے خلیہ اینو ام ننا مخلوک نادوی آتینا ہمو پھولی آدرو شم ٹ راج کریہ او۔ اینو ام دا پڑ جس آ شیر و باگل تازیہ اونمہ داری تینا چاشنی او سادہ انگاہیت او گپ آتون گیرام متنے بلکہ بروکا وخت آتینی ام اندن تینا زندہ منگ نالانچی اے لکھ آتا ستا ٹی کڑک۔ خلقی شیر و باگل اک ہر دور نئی تینے زندہ تھنگ نالانچی او بود تخرہ۔

براہوئی اسی شاعری ٹی ننا مخلوک ناشوان، بزغر، گجبت، پوریا گر، نیاڑی، نرینہ، پیر و رنا، چنا، بھلا غٹ انا تخلیقی صلاحیت اک او تا پھولی آ اسلوب تون ساڑی او۔ براہوئی اسی شاعری نا سرہال آتینی پھولی آ مخلوک نامہر و مابت، احساس او جوزہ سوچ او فکر رسم او رواج، ڈکھ او ڈڈ، خوشی او شاد کامی تون اور داکان بیدس اسی شاعری نانش (صنف) آتینی لولی، لیکو، زہیری، نازینک، لیلی مور، برناز سنا او مودہ اسکان او پین چندی شیخ او سرہال اک ساڑی او۔ داکان بیدس قدرتی آفت آتا ذکر ام نے اسی شیر تے ٹی ننا مخلوک ناستی او سوری تا تدیفوکا آرموندہ غاتیان بھاز گچین وڑٹ دو بریرہ۔

براہوئی اسی شیر و باگل براہوئی اسی ادب ناہمو شیخ آتین اے ہر ازند اناہر پڑا پاننگانے۔ دافٹے ٹی لولی آن بلیس مودہ اسکان نے اسی ادب نا جہان نئی بلیرہ۔ ہر افتا جوزہ غاک فطرت نارنگ آتون بلوچستان ناڈے نامہر و مابت اے در شان کیرہ۔ انداڈول دا پٹ و پولی نوشت اٹی پھولی مخلوک ناہپ اولڈ نا سفر و مزل ٹ مہر و مابت نا جوزہ غاک ہر اڈول در شان کننگانو او فتا اسہ جاج کس تینا سرہال نابابت دانو شتتی پٹ و پول ٹی ساڑی کریٹ۔

براہوئی اسی شاعری نابابت افضل میگل نوشته کیک:

"خلقی ادب نئی شاعری نادر جہ نئے بھار بھڑ نظر بریک۔ دایستاکل عالماک متفق او کہ خلقی ادب نابناء خلقی شاعری آن مسونے۔ خلقی شاعری انتس اے، داہر اتم پاننگک، دانا پارو کا یا جوڑ کرو کاک دیر او۔ خلقی شاعری راج انا بند غاتا جوزہ اوکار اوکر داتا آدینک پاننگک۔ داہمو آدینک اے کہ دائی ہر رنگ، ہر دروشم، ہر واقعہ زبیدار کشدئی آچھ ٹناوڑنئے نظر بریک"۔³

السی شاعری ناگینا بشخ نٹ ناپہوالی مخلوک نا جوزہ غاتا درشانی زیباؤ انداز کسیتی تخلیق کننگانے۔ ہرائی است نناہیت اے جوزہ او احساسات فکر او سو بری تون اور سادہ اور نگ کسیتی تالان کیک۔ ناپہوالی مخلوک نازند بگی او خواری او داکان بیدس کشت او کشار یامالدری نا پارہ غازیات مسونے او فک فطرت او قدرتی آرنگ آتیاں زیات خڑک او واخُب مسونو بلکہ مش او داماں تا آد او ہویل ائی ہنکینی مسونو۔ اندا ہی سوب آن او فک دُ او موسم نار دِٹ کچھی او خراسان او قانان او بر مسونے۔ بولان او قمازل او پیر تازاریات ام خلقی شیرتے ٹی نئے دوبریک۔

داکان بیدس او فک تینا تخلیق نا پڑے ہمپ ولڈ ناسرہال آتیاں ام بینگر کر یہ خلقی شاعری نا بشخ جوڑ کرینو دافنے ٹی ہمپ او بٹ ناوخت آمہر و مابت نا جوزہ غاک خلقی شاعری ناسرہال مر یہ کرینو، السی شاعری ٹی ہمپ ولڈ ناوخت اے او قماہر جوزہ غاک او امر درشان کننگانو دافنے دا مضمون نئی سرہال جوڑاؤ تھوٹ۔

مہر و مابت نا جوزہ غاک

مہر و مابت نا جوزہ غاک بندغ (انسان) نا فطری آہمو بشخ پانگرہ ہرائی او ناچُ زند و بود نازیبائی تالان خننگک۔ دا جوزہ غاک بندغ نازندے اسے مسخت کسیتی ہم ساڑی کیرہ داکان بیدس دا جوزہ غاک بندغ ناسرٹ ایلوڑ تون بش و قول نا بشخ (Roots) اے ام سوگو تھانو۔ مہر و مابت نا جوزہ غاک ادبی، راجی او ثقافتی احوالہ غایتی ساندہ مخلوک ناگینا بشخ پانگانو۔ جوزہ انسان تو ہمو تم آن ساڑی اے او بر یہ کننگے ہر اتم بندغ / انسان دو تیاں آجو مر یہ تینا نئے آسنگے ہیل کرے۔ جوزہ غاتا درشان کننگ انسان نا شعور او بادوی تون او ار گام خلیسہ تابہ اینو اسکان بر یہ اے۔

مہر و مابت نا جوزہ غاتا خوبی او نوعیت او قانفسیاتی، ادبی او فطری پارہ غاغور او فکر کننگ بندغ نا شعورے گچینوڑ کسیتی سر پد منگ ناموقعہ نس دوئی کننگ نا اے۔ داکان بیدس بندغ نا آزموندہ (تجر بہ) غاتا اسے المی او بشخ کسے ہر ابندغ نا ذہن، بدن او بالاد تون او ار او اندن راجی حالت آتیاں خلوک مر یک۔ اندا بندغ نا جوزہ غاک اتر کہ اودے اسے شوندری او پڑ کسے آسر کریر او اونا مثبت وڑ نئی تخلیقی صلاحیت آتے وگا: ہینیر۔

براہوئی السی شاعری ٹی ناپہوالی مخلوک ناہر امہر و مابت نا جوزہ غاک نظر بر یہ او ہم اندن ہمو پہوالی آتینا زبیدار آ اسلوب تون او ار سوگو خننگرہ۔ براہوئی خلقی شیرتیتی مہر و مابت نا جوزہ غاک سادہ، سچاوالے اسے گڑ منبو انداز بیان کسے ٹی پہوالی آدروشم نادرشانی اے کیرہ۔ براہوئی السی شاعری نا بھلا بشخ مہر و مابت نا جوزہ غاتا تون ساڑی اے او قماہر اسے زیباؤ وڑ او ڈول کسیتی درشان کننگانے۔ ننا

پہوالی آ شاعر تینا پہوال آ زند اتون ہم گر نچ خلقی شیر و باگل تینی مہرومبت ناجوزہ غاتے سادہ او اندن اسہ کڑمبو پالو کسے آن تران کرینے۔ ہرائی زیبائی ناچس او ناہو بنائی آن ہلیس اینو اسکان ہمو وڑ زیبا خننگ۔

براہوئی السی شیر تابابت سوسن براہوئی ظفر مرزا کتاب آ اظہار خیال کریسہ نوشتہ کیک:

براہوئیوں کی سر زمین میں رومانی اشعار کا سلسلہ نہایت وسیع ہے۔ ان وسیع خیالات کی ترجمانی جس قدر لوک گیتوں سے ہو

سکتی ہے کسی اور صنفِ سخن سے ہو نہیں سکتی، جو رومان، عشق و محبت اور منظر نگاری کے آئینہ دار ہیں۔⁴

براہوئی السی شیر و باگل ناجوزہ غاتا تالانی آن اسہ "اُسٹ چار" مریک او اندن مہرومبت ناجوزہ غاتے ننا پہوالی شاعر تینا لیلی

تون پیشن نا (خارجی) دنیا ناز بیانا نگارنگ آتون او اربھاز گچینی نٹ در شان کرینے۔

ننا السی "شاعر" ہر اتم تینا جوزہ غاتا در شانی اے کرینے تو او فٹے ٹی قدرت نا گچینارنگ او دروشم اے اوڑدہ کریسہ تینا شیر او

باگل تے زیبائی بشننگ کن تینا است ناجوزہ غاتے ام اوڑدہ کریسہ ہننے ہر اتم تینی او مہرومبت نا (رومانی) جوزہ غاتے گچین وڑنٹ او تا

تالانی اے نشان تسونے او عکاس کرینے۔

انسانی جوزہ غاتا و شاعری تابابت راشد انور راشد تینا مقالہ کسے ٹی دہن نوشتہ کیک؛

"اشعار میں جذبات کی عکاسی اس طرح کی جاتی ہے کہ اس میں دوسروں کو بھی اپنے جذبات کا عکس دکھائی

دینے لگتا ہے شاعری اپنے اشعار میں رُودادِ حیات بیان کرتا ہے۔ لیکن وہ رُوداد اس طرح بیان ہوتی ہے کہ جو کوئی اسے سنتا ہے وہ

رُوداد اسے اپنی زندگی کی رُوداد معلوم ہونے لگتی ہے، جس شاعری میں پڑھنے یا سننے والوں کو اپنے جذبات کا عکس دکھائی نہیں دیتا وہ

شاعری ہمارے دل کے تاروں کو چھیڑنے میں ناکام رہتی ہے۔"⁵

ننا پہوال آ شاعر السی شیر او باگل تے ہر اوخت کہ تخلیق کریسہ مسونے تو اوخت او اسہ بھاز کڑمبو دنیا کسے ٹی دڑنگو

خننگ۔ انتے کہ اوقا شاعر یک ایٹن توچٹ سادہ اوراج کسے آن تدینو لے دا شیر و باگل تا کیفیت آن اینوام بنوکا خلاس منگ کپک

او اندن اینوام کس اے بنگا مجبور کیرہ۔

ہیت دا کہ ننا پہوال آ شاعر قدرت نا صلاحیت آتین کاریم ہلیسہ تینا تخلیقی ہنر و کمال اے ام بومداری (طاقت) نٹ

جو اوچا ہنداری کسے ٹی در شان کرینے۔ اندا سوب اے کہ اوقا تھیفوکا شیر و باگل اک جوزہ او کیفیت نا پڑان بڈ او بری نظر

بریرہ۔ خلقی شیر او باگل تینی مہرومبت ناجوزہ غاتا مڈی بھاز شابیت او تالان خننگ دا کان بیدس ننا پہوالی مخلوک نا شیر او باگل اک بنوکا

ژکن اسہ گچینوچس کس ودی کنگ نالا نخی تخرہ۔

السی شاعری ناغت آن بھلا پڑچی داوڑے کہ اگہ اینو نا بند کس ام دا باگل تے بنک تو ہمو ہزار آسال تا تھیفوکا شیر و باگل

تینی ساڑی مروکا جوزہ غاک اودے بیدس تینا پارہ غاچنگ آن خورک سلپسہ۔ اینو نا دور اوخت نٹی ام السی شیر و باگل اک اسہ بنوک

کسینا است اے تینا پلو آتھیسہ اودے چندی خیالی آد نیا او جہان نئی مین تیرہ۔

براہوئی السی شاعری ناغٹ آن بھلا کمال دادے کہ است نمانار او سرے بھاز ز بیائی ٹ باسفیہ کاکک! دانا ہمو پھوالی آ تخلیق کار نا آزموندہ او جاج ہلنگ ناہنر و کمال اے کہ امر زیبا و سادہ او شیر و باگل ٹھیفینو ولے مہر و مابت نا جوزہ غاک اخس کیفیت او کڑمبی اٹ او تاشیر و باگل تے ٹی تار خلیسہ کارہ۔

خلکی شاعری ٹی، پھوالی مخلوک ناہپ ولڈ او مہر و مابت نا جوزہ غاک:

ایہن تو براہوئی السی شیر و باگل آک مچا پھوالی زند او بُود نادر شانی اے تینے ٹی بھلو و ختس آن سوگو تخنگ نالانچی او بود تخسہ ہنانو، زند انا ہر اشخ مرے او قیٹی خلکی شیر و باگل آک اسہ جو انوڑ او ڈول کسے ٹی پھوالی آ زند او بود ناہمو چا گڑ دائی مینگن خنگرہ۔ ننا پھوالی مخلوک نا چا گڑ دائی اتس کہ مسونے یا اتس کہ خنانو دافنے ہمو وڑ سادہ ہی ٹی تینا پھوالی راج انا اسلوب ناڈیک اٹ براہوئی خلکی شاعری ناسہ زیبا و بخشس جوڑیہ او زبانی یات تخیسہ راج انا دیہاڑ (تارخ) نا پلو آتھیسہ۔

براہوئی السی شاعری ناسہ تیوی او بخشس او قتاہپ ولڈ نا چندی سرہال آتون ساڑی اے دا شیر و باگل تے ٹی مابل آتا شخ کنگ، بلوچستان نا پٹ و بیوان او مش تا ذکر، چک او سہدار تاہیت او گپ، زہیری تا عکاسی، مہر و مابت نادر شانی، تینا آلم نا حال احوال واکان بیدس مچ ہپ او بٹ نا ذکرے اسہ گیسو ہنر و کمال کسیتی خلکی شاعری ٹی در شان کرینو۔ اندا قتا چا گڑ دائی ہپ ولڈ ناوخت تینا مہر و مابت نا جوزہ غاکتے زیبا و دروشم کسیتی ننا پھوالی مخلوک خلکی ادب نا آدینک نئی شاعری نا پڑا نشان تھونے۔ براہوئی السی شاعری ناہر اپنی آتشخ کہ مرے او فٹے ٹی ہپ ولڈ نا سرہال آک نے المی نظر بریرہ۔ داڑان دا چاہنداری مریک کہ پھوالی مخلوک نا زندائی اسہ اہم او وختس ہپ ولڈ ام مسونے۔

ہپ ولڈ نا پھوالی راج انا المی او بخشسے تون او اور او فتون کچی سال تیان تہد مریشہ بنگے بلکہ اینو ہم ننا پھوالی مخلوک نا زندائی ہپ ولڈ کنگ ساڑی ارے ولے مسکوی دور انا بنسبت اینو نا دور اٹی بھاز کم نظر برواے۔ اینو ناوخت اٹی ہم اگہ کس چلتن نادامان تا تینا نگاہ اے راست کے یا ایلو مش، پٹ و بیوان تا پارہ غاکا اے توخر اسان نا آباد اووسی آجاگہ غاتیا گدان تار د اوریشہ غاک نظر بریرہ، داہمو پھوالی مخلوک اے ہر افتاز ندیٹ کشت او کشار یا مال داری ساڑی اے او قتا، تنکین ساندہ کن اسہ جاگہ غامفک بلکہ او قتا دم و موسم نار دیت ہپ او بٹ مریشہ کیک۔

ننا پھوالی مخلوک اسہ سادہ او زند نس تدیفنگ کن تینا، او تینا سہدار تا گزران اے کنگ کہ ہر اڑے وسم او جاگہ نس خنانو تو ہموڑے تینا گدان اے بش کریو ایہن لس وڑاٹ سیٹ انا بھلا چلہ ہر اتم لگہ گڑا او ہپ ولڈ نا تیار اے کریسہ تینا مال او مڈی اے سنج کریرہ، درہ بولان یا درہ مولہ نا کسرتے ٹی خراسان، رخشان او جھالاوان آن ننا پھوالی مخلوک کچی اسندھ اکن راہی روان مسورہ۔ پھوالی مخلوک ناہپ ولڈ نا بارونٹ ظفر مرزاتینا کتاب اٹی نوشتہ کیک:

"جب راتیں طویل ہونے لگتی ہیں۔ جب دن چھوٹے ہونے لگتے ہیں۔ جب چراگا ہوں سے لوٹتے ہوئے مولیشی لاغر لگنے لگتے ہیں۔ جب بدلتے موسموں کے نقیب / اباہیلوں کی تعداد دن بہ دن کم ہونے لگتی ہے۔ جب ہواؤں میں خنکی کی ہلکی سی لہر محسوس ہونے لگتی ہے۔ تب بلوچستان کے سرد علاقوں میں ڈیرا ڈالے ہوئے خانہ بدوش براہوئی قبائل بھانپ لیتے ہیں کہ سردیاں زیادہ دور نہیں ہے" موسم اے سندھ ناسندھ کی جانب کوچ کرنے کا اعلان ہوتا ہے۔ بدلتے موسموں کے ساتھ کچھی اور سندھ کے میدانی علاقوں کی جانب سفر کی تیاریاں شروع ہو جاتی ہیں۔"⁶

نپاہوالی مخلوک ساندھ سیٹا انا بھلارو ہو او گور تچ آتیاں تینے اوتینا سہدار تے سو گوکنگ کن ہپ اولڈ کریسہ کچھی اوسندھ اکن ہنانو دوارہ کرائی نادے تیٹی خراسان او جھالاوان یار خشان کن مون مُستی بسونو۔ او فک آلم ناردوریسہ ٹی خوشی او گل کریسہ شیر و باگل تفسو تینا ارمان او شادمانی تے درشان کریسہ ہتم نادے تیٹی تینے ولد ایتنا ہمو ساگی آجاگہ غاسر مستونو۔

وختس کہ اوقا ہپ اولڈنا تیار یار پاس بسکہ گڑا آلم نا بھلا کماش یا موباڑو (ہیرو) موڑی اے رادہ کننگ کن پڑو کریکہ او وخت نٹ اسہ گلان کسے تون چٹنا، بھلا، پیر، ورنہ، نیازی، نریہ غٹ اسہ ایلوڑون دو سبکی کریسہ تینا سہدار، اولانخ، مال او مڈی اے سخ کریہ سیٹا یاکرائی کن رادہ مریہ تینا، مسکین تے ہلارہ او ہپ ولڈ کریہ۔

پہوالی مخلوک ناہپ اولڈنا بابت منصور گل تینا پٹ و پول سیٹی نوشتہ کیک:

"براہوئی مخلوک نادا کسرتیا ہپ اولڈ کچی سال تیان ایو اسکان برجالے۔ ایو ہم خلک آتینی پہوالی آزند تہر کروکاک ہموڑ تینا ہپ اولڈ اے کریسہ انگ اریر۔ براہوئیک ہر اتم موسم نبدل منگے خنارہ او پہو مسورہ کہ داسا مونایخاک بریرہ۔ سروان او خراسان نا ڈغار آزند تہر کننگ مشکل مریک گڑا خلک اٹی علان مسکہ کہ ہپ اولڈنا وخت بسونے"⁷

سل انا مونانگا بھلا چلے غاتے غٹ اے گدریفنگ کن او فک بائنا علاقہ غاتیٹی زند تہر کریسہ تینا اوتینا سہدار تا پڑا اے ولیفنگ کن چاسیٹا نادے و وختاتے تہر کریسہ ہر اتم کرائی نا گینارنگ اے قدرت بلوچستان نا ڈغار آخر اسان، رختان یا جھالاوان اٹی تالان کریکہ گڑا آلم تامہاڑوک تینا راجی مخلوک تون دوارہ پڑو کریرہ کہ داسا کانہ خراسان آتینا، مسکین اوڈگار تیا آباد مریہ اوقا دچاسفرنا عکاسی نئے خلکی شیر و باگل تے ٹی زندانا ہر احوالہ ٹی رومانوی جوزہ غاتون نظر بریک۔

نپاہوالی مخلوک ناہپ خراسان آبنگ نا بابت ظفر مرزا تینا کتاب ٹی نوشتہ کیک:

پہاڑوں پر برف کے پھگنے سے وادیوں میں چشموں کے پانی کا ابل پڑنا، چراغ لالہ سے کوہ و دمن کا روشن ہونا، ہواؤں میں بادام اور زرد آلو کے شگوفوں کی خوشبوؤں کا رچ بس جانا اور بدلتے موسموں کے نقیب / اباہیلوں کا نمودار ہونا ہتم (بہار) کی خوشخبری لیکر آتے ہیں۔ "موسم خراسان آکانہ، بدلتے موسموں کے ساتھ نقل مکانی کرنے والے ایک بار پھر خراسان یعنی سرد علاقوں کا رخ کرتے ہیں"⁸

خراسان نامد او موسم ہر اتم ہتم نارنگ اورونکاتے وتن ناڈغار آسیگار کریسہ تالان کیک توپہوالی مخلوک تینا موڑی اے ولدا مُستی انگ کن آلم ناردنٹ سنج کریسہ تو تکی اوگڈک تون اوار بولان ناپند اے خلیسہ تینا وتن آبریک۔ دوارہ اودا شیرام خلیسہ مریک کہ ”موسم خراسان آکانہ“ یادازیا انگا شیراے ام تینا زند نناشیخ اٹی کرائی کن تخلیق کرینے۔ کہ

"داگڈک، امر ترڈک

، ہتم خرک، آلم نَرک"

ہر اتم خراسان خرن اوو سم مریک، سنجہ او چھیلی ناچھلاک ولایت نئے تینا گند ان پلوڑ کیرہ، خراسان او جھالاوان یار خشان ہتم آن سینگار مریرہ، چکاک شیر پارہ اوگل اوبال مریرہ، ہر پارہ غاسہ گچینوز بیائی نُس تالان مریک گڑا اوڑے ننا خلکی مخلوک امر خوشی اوگلان منک یا ننا پہوالی شاعر تینا جوزہ غاتا درشانی کپک او شیر پاک کہ:

"ہولی ہل کرے

منگی بھل کرے"

خراسان اٹی منگی پٹ انا اسہ بوج او بوٹو نئے آرا کہ ہتم ناوخت اٹی اسہ زیبا و پھل نُس کیک، ارا نا نشان دادے کہ منگی ہر اتم پھل کرے گڑا چاس کہ ہتم یا کرائی نامد و موسم بریسہ سر مریک۔ منگی نابابت افضل مینگل کتاب اٹی داوڑ نوشتہ کیک:

"منگی نا پھل کنگ ہتم نا علامت اے۔ او ہتم خوشی او شاد کامی تے اتیک۔ اتیکہ کہ سیٹ او چلہ غان گڈ ہتم بریک۔ او ہتم ٹی بے او بوچاک، پھل اودر خٹاک خرن مریرہ۔ پہوالی آ مخلوک سندھ او کچھی آن پدی خراسان آمون کیرہ۔ ہولی ام ہتم ٹی بریک"⁹ اے وخت ننا پہوالی مخلوک موڑی (کاروان) تارد اوریسہ ٹی خراسان او کچھی، او جھالاوان آن سندھ اکن یار خشان رود جو (اوغانستان) ناپارہ غایتنا مزل اے خلیسہ ہمپ اولڈکن ہنارہ۔ اے وختا د خس موٹل اولاری الو تو ننا پہوالی مخلوک تینا سفر او ہمپ اولڈنا غٹ مال او مڈی اے تینا سہدار تازی آسج کریسہ ہمو سفر او مزل تے پند اٹی مدان آ ایسر کریرہ او فتا اولاخ آک چُج، ہلی او بیشک مسونو، او فتا آلمک بھازی آن اسہ ہند اسفرے تینا بر جاتخارہ۔

خلکی شاعری ٹی آلم او ہمپ لڈنا ذکر نئے جوان وڑنٹ دو بریک داموڑی ٹی ننا پہوالی شاعر انتس کہ خنا کہ ہمو ندرہ (منظر کشی) اے یا ہمو کیفیت او جوزہ غاتے ہمو وڑ زبیا تینا خلکی شیر و باگل تینی عکاس کریسہ تخلیق کریکہ اوگٹ انا پُر نٹ پاریسہ تینا سفر ناساعت اے پین زیبا کریسہ ہنا کہ۔

پہوالی زند او بُود اٹی وختس کہ بلوچستان نامد او موسم پٹنگاتے تَفَنگ نابنا کریکہ۔ گڑا ننا پہوالی مخلوک چنا، بھلا، نیازی، نرینہ غٹ تینا مال و سہدار تازی آ، ہمو پہوالی میراث او مڈی اے سنج کریرہ او سرالکرہ۔ ہمو، سنکین تے خیر تسورہ، خراسان آن کچھی، او سندھ

او کچھی آن خراسان اور خشان کن اسہ زیباؤ مُوڑی کسے نادر وشم اٹی شیرِ اوبگلِ خلیسہ تینا و تن نا "ناز او اڑے" نازیفہ، تینا لیلی نامہر مابت (رومانوی) آجوزہ غاتے تالان کریسہ تینا، سنکین او و تن آخوشی او گل اوبال اٹی بسورہ سر کریرہ تینے۔

بولان: بلوچستان ناپنی آدرہ غاتی بولان بلوچ خوم انا اسہ زیباؤ علامت کسیتی گونشت مریک۔ خلکی شیرِ و باگلاک مریریا جدید، پوسکنا شاعری ناپڑ مرے ساندہ ننے اونا نازاک نظر بریرہ۔ بولان ناکسر او مزل یا اونا زیبا غاؤ لاک اسہ مسکوئی دور کسے آن براہوئی شیرِ و باگل تاسرہال مریرہ۔ مسکوئی آلسی شیرِ و باگل تیان لیلی مور مرے یا لیکو اوز ہیریک یا بر ناز نامرے غٹ اٹی بولان ناسفر او مزل یا اندن ہپ ولڈ او خواری ناہیت او گپ آک کنگانو۔

بولان نابات عبید اللہ ابدال تینا پٹ و پولی نوشت کسیتی داوڑ در شان کیک:

"بلوچ راج انا زبان بلوچی او براہوئی نا محاوہ غاک مریریا خلکی شاعری، د اشابت و مرغنا سر زمین ناہر کٹڈ بولان ناپن او داڑتون او راو ابنگی اسہ لس او مظہر کسے" (ابدال، 197، 2017)

لیلی مور: اسی شاعری نا اسہ پنی بشخ اس پاننگ۔ لیلی مور اٹی ہزار آچہ غاک چندی سرہال آتیا پاننگانو۔ داپٹ و پولی نوشت اٹی نن اونا گڑا کسٹپہ ہپ ولڈ او مہر مابت ناسرہال آتیاں بریرہ او قاجاچ اے ہلکٹ ہر اٹی ننا پھولی مخلوک ناہپ ولڈ ناز کر او رومانوی جوزہ غاک امر در شان کنگانو۔

آلم ناموڑی ہر اتم ہپ ولڈ کریسہ بولان نامزل آن تدیسہ راہی روان مریک تو ننا پھوال آشاعر اسہ پارہ غان بولان ناہنائی کسر ناز کرے کیک او ایلو پارہ غان تینا لیلی نا بالاد اوہائی نا جمالیاتی رنگ او در وشم اے مہر ننا جوزہ کسے ٹی ہپ ولڈ تون داوڑ در شان کرینے:

"آلم تہ ہمینے بولان ناہائی اے اُشکنی شپار کی لیلی ناہائی اے

آلم تہ ہمینے جوہل ناشم تیان خل کسے گولی کس چٹھو نا غم تیان" ¹⁰

آلم ناہمپنگ نا عاکسی اے کریسہ ننا پھوال آشاعر رومانوی جوزہ غاتون اسہ پارہ غان نیل پٹ نا، پٹ آتا در شانی لیلی مور سٹ کرینے تو ایلو پارہ غان تینا مہر ننا جوزہ غاتے دن در شان کریسہ اے کہ داہلا کائنات سٹ تینا لیلی تو است کسے یعنی بے مٹ او بے بہا اے نن او دے اٹ آتا بشکنگ کینہ۔

آلم تہ ہمینے نیل پٹ ناپٹ آتیا

بھل ننا سٹ اے بشخون تہ اٹ آتیا

آلم تہ ہمینے مکننا چچ آٹے

غٹنا نا ڈلگی گولی نا کچ آٹے ¹¹

ہر اتم پھولی مخلوک نا آلمک راہی روان مریرہ بولان نا گیناؤل آتینی تینا پندے خلیسہ "بی بی نانی" نا مزل اے اد کیرہ ننا پھوال آشاعر نا عاکس او در شانی کنگ ناہر د اشیر اٹی اسہ پارہ آلم ناسفر نا احوال او بی بی نانی نامزل اے نشان تریرہ اے ایلو پارہ غان مہر او مابت (رومانوی) جوزہ غاتون لیلی نا (محبوبہ) اُشکن او شپارک انگاچ اے کڑب تون تشبیہ اتسہ دالسی شیرِ ننا جمالیاتی در وشم اے داوڑ

تالان کرینے۔

آلم تہ ہمینے مزل تہ نانی اے ٹُخ اونا اندن اے کُرب ناگانی اے
برناز انا: براہوئی خلکی شاعری نا اسہ پنی او شُخ (صنف) کُے۔ آر اٹی چندی سرہال آک ساڑی او۔ برناز انا شیر اٹی آلم نا او
بولان ناکس رناذ کرنے دا خلکی پُوتیٹی داوڑ دو بریک:

آلم ننا بولان جل اٹ،، خلیپہ ننے مزان خل اٹ
نی کہ بروس گل اوبال اٹ،، برناز انا برناز انا

سندھ: ہر اتم سی ل انا مد خیر خلیک بائنی ناز ورسندھ انا ڈغار آیتنا پلوے تالان کیک۔ بہتم نامد ہم گدرینگسہ اے بلوچستان نامشتا
برف آک دیر مریسہ کارہ۔ پن رتچ نامد خلیک گدرینگ درخت آتا زیبائی تالان مریسہ کیک تو ننا خلکی شاعریتنا لیلی (محبوبہ) نا اسہ زیباء
درشانی کُس اونا کاٹم مشینگ اورنگ او دروشم ناستا اے کریسہ ایلو پارہ غان خراسان نا انگ نا اسندھ اٹی "آہڑ" نا اشارہ اے برناز انا شیر
اٹی درشان کیک:

لاڈی ننا کاٹم مشا،، عجوبہ اینورنگ اس کشا
داڑے ننے آہڑ ہشا،، کنگر ننے کک او پیشہ
راہی مبوکانو مش آ،، برناز انا برناز انا¹²

برناز، انا شیر اٹی اسہ بین جاگہ کُس آلم او ہپ ولڈ نادرشانی اے ننا خلکی شاعریتنا محبوبہ نادروشم ناجمالیات آن خوڑتی نٹ
جاچ ہلیسہ مش ننگا آتون تشبیہ تریسہ اسہ زیباء شیر کُس تینا سادہ انگا اسلوب نٹ رومانی جوزہ غاتون داوڑ ہٹھینے:

آلم ننا سروڈھ انا،، خنک ناشیل نٹ گڈانا
سائیس تزوکس بڈانا،، برناز انا برناز انا

اسہ بین شیر اسہ ٹی آلم نا انگ او "بورنچ" نامزل ناپند، اواندن رومانی جوزہ غاتون پھوالی شاعریتنا لیلی نا گنج آتاسفت اوستا
اے کریسہ اودے ہنج انا جمالیات تون تشبیہ تریسہ اونا شوخی تے درشان کریسہ مہرومابت ناجوزہ غاتون او داوڑ تالان کرینے:

آلم ننا بورنچ انا،، گودی اریس نی گنج انا
لُخ ناشیل اٹ ہنج انا،، برناز انا برناز انا¹³

داڑے بڑز کو شیر ٹی لیلی مور نا اسہ پُوتیٹی پھوالی شاعریتنا ہپ ولڈ نامد او موسم او، تینا مہرومابت ناجوزہ غاتون درشانی اے
جمالیتی اورنگ کُے ٹی زیل نا بنگ او گام تا بنگ کن کر بان مریسہ، ایلو شیر اٹی تینا لیلی نارندٹ انگ کن اواندن تینا عقیدہ نادرشانی
اے کریسہ اسہ رومانوی او جوزہ کُے تون پاریسہ کہ سندھو نا ڈغار آنا خاتر کن بروٹ۔ داوڑ تالان کرینے۔

بر کننا لیلی مور نو کر ناد مپاتا   سگتی سمل ناموسم اے ہمپاتا
بر کننا لیلی مور رندٹ نارڑیوہ   اللہ غا باور کیس سندھو آبریوہ¹⁴

اندہی وڑ اوڈول اٹی ننے خلکی شاعریک اوقتا ہپ ولڈ ناوخت مہر و مانی آجوزہ غاتون دوبریرہ۔ ہر اتم ہپ ولڈ کر سہ سندھ
اکن ناپہوالی آشاعر کانک تو تینار ومانی جوزہ غاتا در شانی اے سندھ انا موسم نا احوال اے داوڑ لیلی مور نا پوتیٹی در شان کیک؛
بر کننا لیلی مور نو کر نا چند انا،، سگتی سمل ناموسم اے سندھ انا
بر کننا لیلی مور قول اے کہ رندا نا،، جتائی تمانے موسم اے سندھ انا۔¹⁵

گڈ سر

براہوئی السی شاعری، براہوئی زبان نا اسہ پُر چسو دروشم کسینا حیثیت اٹ السی ادب نا پڑاپہوالی اوراج کسینا در شانی اے
کیک۔ داقیتیٹی مہو پہوالی او مسکوئی زند او بونا عکاسی اسہ شاییت او پڑا کسے آتالان خننگ۔ اندن براہوئی السی شاعری ناچندی بشاک
ساڑی او، اودا فک تیوی سرہال او ہائی نابیٹ اٹی تفتنگہ تخلیک کننگا نو۔ دافتا تخلیک کرو کا ک تعلیم او نوشت آن نابلد مسونو او تینا پہوالی
راج انا تخلیکی خزانہ غاتے سینہ بہ سینہ نسل در نسل یات تخنہ کرینو۔

براہوئی السی ادب نا پڑا او دافتا تخلیک بھاز سادہ او زند کسے نادر شانی اے تالان کیرہ۔ اندہی سوب آن ناپہوالی مخلوک نا
شیر و باگلاک مریریا او فایلو ادبی ٹڈیک مریر او ہم اندن چٹ سادہ، گپین او سوبر نظر بریرہ۔ امہن تو برہوئی السی شیر و باگلاک پہوالی
راج انا ہر پڑا در شان کننگا نو لے بھازی آن براہوئی السی شاعری ٹی عشق اور ومان نا سرہال اک ننے زیات نظر بریرہ ہر اقسیتی مہر و
مابت نا جوزہ غاک اوقتا مہو سادہ انگا اسلوب تون اسہ زیبا وڑ اوڈول کسیتی تالان خننگرہ۔

براہوئی السی شیر و باگل تا تالانی آن اسہ اُسٹ چار مریک او اندن رومانی جوزہ غاتے ناپہوال آشاعر تینا لیلی تون پیش نا
(خارجی) دینا ناو تینا ڈیہہ اوڈ غار نازیبا انگارنگ آتون او ار بھاز گپینی اٹ در شان کرینے۔ براہوئی السی شیر تینٹی مہر و مابت نا جوزہ سادہ
، سچا و لے اسہ کڑمبو انداز او بیان کسیتی پہوالی راج انا عکاسی اے نشان تیرہ۔ ننا السی شاعر تینا پہوالی زند او بونا تون ہم گرچ خلکی شیر او
باگل تے ٹی مہر و مابت (رومانوی) جوزہ غاتے سادہ داکان بیدس اسہ کڑمبو پا لو کسے آن تران کرینے۔ ہر اٹی شاعری نازیبا انگا اوسٹ پلوکا
چس مہو فابنائی تخلیک آن ہلیس اینو اسکان مہو ڈول زیبا خننگ۔ السی شاعری نا غٹ آن بھلا پُرچی او کمال دادے کہ آگہ اینو نابندغ
کس ام دا شیر و باگل تے بک تو ہے ہر ار آسال تا ہیفو کا شیر و باگل تینی ساڑی مرو کا جوزہ غاک اودے بیدس تینا پارہ چکننگ آن
خورک سلپسہ۔

براہوئی السی شاعری نا اسہ تیوی او شخ کس اوقتا ہپ ولڈ چندی سرہال آتون ساڑی اے، دا شیر و باگل تینی بلوچستان نا پٹ
اوبیادان، سندھ انا د ا موسم، مابل آتا سچ کنگ، چک اسہدار تانا زلفنگ او ہیٹ وگپ اوزیبا، زہیری تاعکاسی، گٹ او تلار او اندن

بولان نامزل ناز کر، تینا آلم نا حال او حوال او اندن مہرومبت نادر شانی اے تینا ہمپ اولڈ نا شیخ اٹی اسہ گچینو ہنر او کمال کسے ٹی تالان کریسہ ہنانون۔ ڈغار او وخت ناؤد او موسم ہر اتم بدل مریسہ آڑ سینک توننا پہوالی آخلوک کچھی او خراسان یا سندھ اکن ہمپ اولڈ کریسہ تینا۔۔۔ او تینا سہد ارتا، کن او خورنا سوب آن سی ٹا انا مد او موسم اے بائنا علاقہ غاتیٹی تدفیرہ او کرائی آپدی خراسان آموڑی تادرو شم اٹی راہی مریسہ گل او خوشی کریسہ بسونو۔

داکان بیدس او فتان او برنا خلکی مخلوک ناہمپ اولڈ ناوخت او پاس اے تینا ہنر او آزموندہ غاتیان ہمو پہوالی راج او وخت انا عکاسی اے او اندن قدرت نازیبا نگارنگ آتیان خڑک مریسہ تینا شیر او باگل تے ٹی ادیک کسے آنبار نشان تسونو۔ ایہن تو خلکی شاعری ناہر سرہال تینا مٹ تینٹ براہوئی اُلسی ادب نا بشیچ اٹی لائی او بُود تخنگ نا کمال تحک، او اندن مہرومبت (رومانوی) نا سرہال آک خلکی شاعری ناہر پڑاساڑی او۔ اندا سرہال آن اوڑدہ کریسہ ہمپ اولڈ ناوختا پہوالی مخلوک نا نازرک آجوزہ غاتے پٹ وپولی نوشت اٹی درشان کنگ پوکار نا مقصد اڈ تنگاء۔ او اندن او فتار ومانوی جوزہ غاک اوہمپ اولڈ، بولان او سندھ انا، ان او برنا عکاسی اے شیر و باگل تیان دا نوشتہ کار تینا نوکل او دروشم کسے تون تینا پٹ وپولی کاریم اے ایسر کرے۔

براہوئی خلکی شاعری نا پڑ، ایہن تو بھاز شاییت او تالانے، ولے داپٹ وپولی نوشت اٹی اسہ چنکو کوشش کسے تون پوکار نا کاریم تاگڈ سری مس۔ ہرائی رومانوی جوزہ غاک خلکی شاعری نا بشا ہمپ اولڈ ناوختا تالان خنگار، داکان بیدس براہوئی اُلسی شاعری ٹی پہوالی مخلوک ہمپ اولڈ ناوختا تینا چندی جوزہ او احساس آتے اُلسی شاعری ٹی اسہ تیوی او پڑ کسے آپہوالی او مسکوئی راج کسے نازند او بودے ادیک آنبار خوندی تنخانے او نشان تسونے ہراڑے پین تیوی پٹ او پول نا گرج (ضرورت) ارے۔

حوالہ خاک

- 1 جبین، نرگس، براہوئی خلکی شاعری ٹی ریڈیو ناکرڈو، آئی ایس ایس این 9477-2071، شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان، کوئٹہ، 2017ء، ص 130
- 2 گل محمد منصور، براہوئی خلکی شاعری ٹی ندرہ کشی، ایم فل تھیسز، شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان، کوئٹہ، 2018ء، ص 1
- 3 مینگل، افضل، "چکلی" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2014ء، ص 35
- 4 مرزا ظفر، "بدلتے موسموں کے گیت" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2013ء، ص 11
- 5 راشد علی راشد، "غالب کی شاعری میں جذباتِ انسانی کی عکاسی" علی گڑھ مسلم یونیورسٹی، انڈیا، ص 3
- 6 مرزا ظفر، "بدلتے موسموں کے گیت" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2013ء، ص 23
- 7 گل محمد منصور، براہوئی خلکی شاعری ٹی ندرہ کشی، ایم فل تھیسز، شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان، کوئٹہ، 2018ء، ص 60
- 8 مرزا ظفر، "بدلتے موسموں کے گیت" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2013ء، ص 24
- 9 مینگل، افضل، "چکلی" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2014ء، ص 72
- 10 مینگل افضل، "لیلیٰ مور" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2015ء، ص 11
- 11 مینگل افضل، "لیلیٰ مور" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2015ء، ص 12
- 12 براہوئی عبدالرحمن، "براہوئی لوک گیت" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2018ء، ص 21
- 13 براہوئی عبدالرحمن، "براہوئی لوک گیت" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2018ء، ص 15
- 14 براہوئی عبدالرحمن، "براہوئی لوک گیت" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2018ء، ص 79
- 15 مینگل افضل، "لیلیٰ مور" براہوئی اکیڈمی رجسٹرڈ پاکستان، کوئٹہ، 2015ء، ص 32